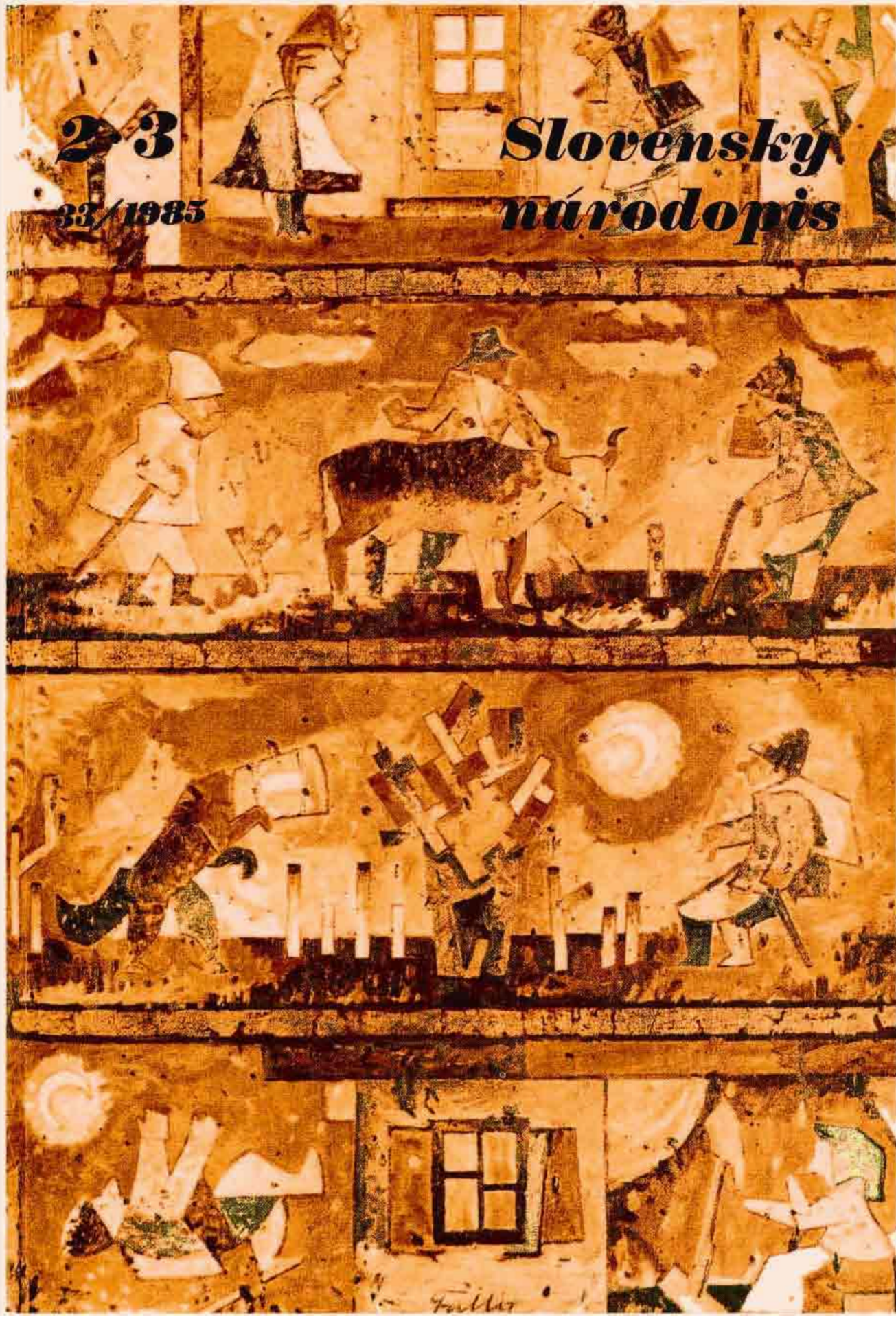

23

33/1985

*Slovenský
národopis*

Na obálke: strana 1: Ludovít Fulla, Rysavá jalovica. Olej 1947—1954.

strana 4: Ludovít Fulla, Slovenská nevesta. Olej 1949.

Foto E. Mišurová. Slovenská národná galéria

Ilustrácie E. Fullu na stranách 303, 336, 349, 452, 482, 494, 509, 589, 592, 598, 630 a 648 reprodukovala E. Mišurová.

HLAVNÁ REDAKTORKA

Božena Filová

VÝKONNÁ REDAKTORKA

Zora Vanovičová

REDAKČNÁ RADA

Ján Botík, Soňa Burlasová, Václav Frolec, Viera Gašparíková, Emília Horváthová, Soňa Kovačevičová, Igor Krištek, Milan Leščák, Ján Michálek, Ján Mjartan, Štefan Mruškovič, Viera Nosáľová, Antonín Robek, Viera Urbancová

V prezentovanom čísle Slovenského národopisu sú online sprístupnené iba publikácie pracovníkov Ústavu etnológie SAV (v obsahu farebne odlišené).

Ostatné práce, na ktoré ÚEt SAV nemá licenčné zmluvy, sú vynechané.

Slovenský národopis je evidovaný v nasledujúcich databázach

www.ebsco.com

www.cejsh.icm.edu.pl

www.cceol.de

www.mla.org

www.ulrichsweb.com

www.willingspress.com

Impaktovaná databáza European Science Foundation (ESF)
European Reference Index for the Humanities (ERIH): www.esf.org

OBSAH

VČLEŇOVANIE POKROKOVÝCH TRADÍCIÍ
LUDOVEJ KULTÚRY DO SYTÉMU SOCIA-
LISTICKEJ KULTÚRY A SPÔSOBU ŽIVOTA
PRACUJÚCICH

ŠTÚDIE

Úvod (Milan Leščák)	304
Milan Leščák: Včleňovanie ľudových tradícií ako fenomén utvárania súčasného spôsobu života (Poznámky k prvej etape riešenia úlohy ŠPZV)	306
Peter Slavkovský: Socialistická kolektivizácia poľnohospodárstva a jej odraz v spôsobe života slovenskej dediny	323
Adam Pranda: Tradičné a súčasné aspekty hodnotenia vzťahu človeka k práci na slovenskej dedine	337
Ema Drábiková: Záhumienkové hospodárenie a jeho miesto v rodinom a lokálnom spoločenstve	350
Juraj Podoba: Pretrvávanie tradičných prvkov v súčasnom spôsobe bývania v obci Veľké Zalužice	365
Olga Danglová: Tradičné prvky v súčasnej kultúre bývania	386
Viera Valentová: Súčasná hodnotové orientácie vidieckeho obyvateľstva vo vzťahu k tvorbe interiéru	414
Viera Nosáľová: Tradície a premeny ľudového odevu v súčasnosti	427
Hana Hlôšková: Veno a výbava na Slovenskom vidieku (Premeny a súčasný stav)	453
Daniel Luther: Tradičné obyčaje vo výročných sviatkoch súčasnej slovenskej dediny	465
Ester Plicková: Ľudová kultúra ako inšpiratívny zdroj slovenského výtvarného umenia	483
Jarmila Paličková-Pátková: Pô-	

sobenie tradícií v súčasnej výrobnej a záujmovej činnosti na Slovensku	495
Svetozár Švehlák: Kultúrna a umelecká aktivita v lokálnych spoločenstvách na Slovensku (Vývin, spoločenské poslanie a budúcnosť dedinských folklórnych skupín)	510
Lubomír Falfan: Sociálne determinanty vstupu a pôsobenia vo folklórnom súbore	529
Zuzana Štefániková: Scénická úprava ľudového odevu v amatérskych folklórnych súboroch	538
Kolektív pracovníkov: Z výskumu súčasnej ľudovej umeleckej výroby v Západoslovenskom kraji	552
Mária Ušaková: Podiel etnografa na realizácii pamiatkovej starostlivosti o ľudovú architektúru na Slovensku	572

MATERIÁLY

Konštantín Palkovič: Zo Zochovej frázeológie	590
Matilda Hayeková: Keltská provenienca slovenských názvov daktorých rozprávkových postáv	593
Slavko Churý: Strava v Liptove v 17. a 18. storočí	595

DISKUSIA

Rasťa Stoličná: Niektoré výsledky etnokartografického štúdia ľudovej stravy na Slovensku	599
--	-----

ROZHLADY

In memoriam prof. dr. Paweł Nedo (Viera Gašparíková)	604
Odišiel Jaroslav Orel (František Kalesný)	607

K jubileu dr. Lubice Droppovej (Ján Michálek)	609
Konfrontácia Úloha národopisnej vedy pri formovaní súčasnej socialistickej kultúry (Ema Drábiková)	611
IX. riadne valné zhromaždenie Slovenskej národopisnej spoločnosti pri SAV (Zuzana Beňušková)	616
Konferencia Význam folklórnych festivalov v súčasnej socialistickej kultúre (Milan Leščák)	618
Konferencia o etnických procesoch v československom pohraničí po roku 1945 (Ján Botík)	621
Konferencia Metódy etnografickej práce a Valné zhromaždenie Národopisnej spoločnosti československej pri ČSAV (Zuzana Beňušková)	623
Osmy kongres Medzinárodnej spoločnosti pre bádanie ľudovej prózy (Viera Gašparíková)	625
Medzinárodná konferencia Interetnické vzťahy v severovýchodnom Maďarsku (Marta Sigmundová — Margita Méryová)	628
Československo-poľská konferencia Sociologické problémy prestavby miest (Peret Salner)	629

СОДЕРЖАНИЕ

ВКЛЮЧЕНИЕ ПРОГРЕССИВНЫХ ТРАДИЦИЙ НАРОДНОЙ КУЛЬТУРЫ В СИСТЕМУ СОЦИАЛИСТИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ И В БЫТ ТРУДЯЩИХСЯ

СТАТЬИ

Введение (Милан Лешчак)	304
Милан Лешчак: Включение народных традиций как феномен создания современного быта	306
Петер Славковский: Социалистическая коллективизация сельского хозяйства и ее отражение в образе жизни словацкой деревни	323
Адам Пранда: Традиционные и современные аспекты оценки отношения человека к труду в словацкой деревне	337
Ема Драбикова: Приусадебное хозяйство и его место в семейном и локальном сообществе (По поводу вымирания одной из форм мелкого хозяйства в сельском хозяйстве)	350
Юрай Подооба: Сохранение традиционных элементов в современных жилищных условиях в деревне Велке Залужице	365

RECENZIE A REFERÁTY

Socializace vesnice a proměny lidové kultury (Adam Pranda)	631
Leninov družstevný plán v politice KSČ (Peter Slavkovský)	632
Naukovi zápisky No 8—9 (Mikuláš Mušínska)	634
Vlastivedný spravodaj Tekovského múzea v Leviciach (Marta Sigmundová)	635
A. Špiesz: Remeslá, cechy a manufaktúry na Slovensku (Jarmila Paličková-Pátková)	636
A. Habovštiak: Oravci o svojej minulosti (Ján Michálek)	639
M. Katriak: Devičany v socialistickej výstavbe (Marta Sigmundová)	640
I. Dorovský: Konstantín Jireček (Václav Frolec)	642
Poslyšte písničku hezkou (Lubica Droppová)	644
J. Trojan: Moravská lidová píseň (Věra Šepláková)	645
J. Magnuszewski: Tropami folkloru i literatury (Oldřich Sirovátka)	646
H. Kaufmann: Maurové a Evropa (Peter Salner)	647

Ольга Данглова: Традиционные элементы в современной культуре быта	386
Вера Валентова: Современные ценностные ориентации деревенского населения по отношению и созданию интерьера	414
Вера Носалева: Традиции и изменения народной одежды в современности	427
Гана Хлошкова: Приданое в словацкой деревне (Изменения и современное положение)	453
Даниел Лутер: Традиционные обычаи на календарных праздниках в современной деревне	465
Эстер Плицкова: Народная культура как источник вдохновения словацкого изобразительного искусства	483
Ярмила Паличкова-Паткова: Влияние традиций на современную производственную и любительскую деятельность	495
Светозар Швеглак: Культурная и художественная активность в локальных сообществах (Развитие, общественная миссия и будущее деревенских фольклорных ансамблей)	510
Любомир Фалтян: Социальные факторы вступления и участия молодых людей в фольклорном ансамбле	529

Зузана Штефаникова: Сценическое оформление народной одежды в любительских фольклорных ансамблях	538
Вероника Коморовска с коллективом: Из исследования современного народного художественного производства в западной Словакии	552
Мария Ушакова: Участие этнографа в реализации охраны памятников народной архитектуры в Словакии	572

МАТЕРИАЛЫ

Константин Палкович: Из фразеологии Цтибога Зоха	590
Матилда Гаекова: Кельтское происхождение словацких названий некоторых сказочных персонажей	593
Славко Хуры: Пища в Липтове в 17 и 18 веках	595

ДИСКУССИЯ

Растя Столична: Некоторые результаты этнокартографического изучения народной пищи в Словакии	599
--	-----

ОБЗОРЫ

Посвящено проф. д-р Павлу Недо (Вера Гашпарикова)	604
Посвящено Ярославу Орелу (Франтишек Калесны)	607

INHALT

DIE EINGLIEDERUNG DER PROGRESSIVEN TRADITIONEN DER VOLKSKULTUR INS SYSTEM DER SOZIALISTISCHEN KULTUR UND LEBENSWEISE DER WERKTÄTIGEN

STUDIEN

Einleitung (Milan Leščák)	304
Milan Leščák: Die Eingliederung der volkstümlichen Traditionen als Phänomen des Gestaltens der zeitgenössischen Lebensweise	306
Peter Slavkovský: Die sozialistische Kollektivierung der Landwirtschaft und ihre Reflex in der Lebensweise des slowakischen Dorfes	323
Adam Pranda: Die traditionellen und derzeitigen Aspekte in der Bewertung der Beziehung des Men-	

К юбилею д-р Любицы Дропшовой (Ян Михалек)	609
Конференция „Задача этнографической науки при формировании современной социалистической культуры“ (Эма Драбикова)	611
IX. очередное общее собрание Словацкого этнографического общества при САН (Зузана Бенюшкова)	616
Конференция „Значение фольклорных фестивалей в современной социалистической культуре“ (Милан Лешчак)	618
Конференция об этнических процессах в чехословацкой пограничной области после 1945 г. (Ян Ботик)	621
Конференция „Методы этнографической работы“ и общее собрание Этнографического чехословацкого общества при ЧСАН (Зузана Бенюшкова)	623
VIII конгресс Международного общества по изучению народной прозы (Вера Гашпарикова)	625
Международная конференция „Интерэтнические отношения в северо-восточной области Венгрии“ (Марта Сигмундова — Маргита Мериова)	628
Чехословацко-польская конференция „Социологические проблемы перестройки городов“ (Петер Сальнер)	629

РЕЦЕНЗИИ И РЕФЕРАТЫ

schen zur Arbeit im slowakischen Dorf	337
Ěma Drábiková: Die Hoffeldwirtschaft und ihr Platz in der Familien- und Lokalgemeinschaft (Randbemerkung zum Verschwinden einer Form der landwirtschaftlichen Kleinproduktion)	350
Juraj Podoba: Das Fortdauern traditioneller Elemente in der heutigen Wohnkultur in Velké Zalužice	365
OĚga Danglová: Traditionelle Elemente in der gegenwärtigen Wohnkultur	386
Viera Valentová: Die derzeitigen Wertorientationen der Landbevölkerung in Bezug zur Gestaltung des Interieurs	414
Viera NosáĚová: Die Traditionen und Veränderungen der volkstümlichen Kleidung in der Gegenwart	427

Hana Hlôšková: Mitgift und Aussteuer bei der slowakischen Landbevölkerung	453
Daniel Luther: Traditionelle Bräuche an Jahresfeiertagen im heutigen slowakischen Dorf	465
Ester Plicková: Die Volkskultur als Inspirationsquelle der slowakischen darstellenden Kunst	483
Jarmila Paličková-Pátková: Das Wirken der Tradition in der heutigen Produktion und Liebhabertätigung	495
Svetozár Švehlák: Die kulturelle und künstlerische Aktivität in lokalen Gemeinschaften (Entwicklung, gesellschaftliche Sendung und Zukunft der Dorffolkloregruppen)	510
Lubomír Faltan: Die sozialen Determinanten des Eintritts und der Betätigung in einem Folkloreensemble	529
Zuzana Štefániková: Die szenische Umgestaltung der Volkskleidung in Liebhaberfolkloreensembles	538
Kollektiv: Aus der Erforschung der gegenwärtigen Volkskunstproduktion in Westslowakei	552
Mária Ušaková: Der Anteil des Ethnographen an der Denkmalpflege der Volksbaukunst in der Slowakei	572

MATERIALIEN

Konštantín Palkovič: Aus der Phraseologie von Ctiboh Zoch	590
Matilda Hayeková: Keltische Provenienz slowakischen Namen einigen Märchengestalten	593
Slavko Churý: Die Nahrung in 17.—18. Jahrhundert in Liptov-Gebiet	595

DISKUSION

Rasta Stoličná: Einige Ergebnisse vom ethnokartographischen Studium der Volksnahrung in der Slowakei	599
--	-----

CONTENTS

INCORPORATION OF THE PROGRESSIVE TRADITIONS OF FOLK CULTURE IN TO THE SYSTEM OF SOCIALIST CULTURE AND THE WAY OF LIFE OF THE WORKING PEOPLE

ARTICLES

Introduction (Milan Leščák)	304
Milan Leščák: Incorporation of folk traditions as a phenomenon representing the creation of the recent way of life (Notes to the first stage of	

RUNDSCHAU

Prof. Dr. Paweł Nedo ist gestorben (Viera Gašpariková)	603
Jaroslav Orel ist gestorben (František Kalesný)	607
Das Jubiläum von Lubica Droppová (Ján Michálek)	609
Die Konferenz „Aufgabe der Volkskunde bei der Formierung der zeitgenössischen sozialistischen Kultur“ (Ema Drábiková)	611
IX. Generalversammlung der Slowakischen ethnographischen Gesellschaft bei der Slowakischen Akademie der Wissenschaften (Zuzana Beňušková)	616
Die Konferenz „Bedeutung der Folklorefestivals in der zeitgenössischen sozialistischen Kultur“ (Milan Leščák)	618
Die Konferenz über ethnische Prozesse im tschechoslowakischen Grenzgebiet nach dem Jahre 1945 (Ján Botík)	621
Die Konferenz „Methoden der ethnographischen Arbeit und die Generalversammlung der Tschechoslowakischen ethnographischen Gesellschaft bei der Tschechoslowakischen Akademie der Wissenschaften“ (Zuzana Beňušková)	623
Achter Kongress der Internationalen Gesellschaft für Volksprosaforchung (Viera Gašpariková)	625
Internationale Konferenz „Interethnische Beziehungen im nordöstlichen Ungarn“ (Marta Sigmundová — Margita Méryová)	628
Tschechoslowakisch-polnische Konferenz „Soziologische Probleme des Städteumbaus“ (Peter Salner)	629

BÜCHERBESPRECHUNGEN UND REFERATE

solving the tasks of the State plan of elementary research)	306
Peter Slavkovský: The socialist collectivization of agriculture and its reflection in the way of life of the Slovak village	323
Adam Pranda: The traditional and recent aspects of evaluating the man's relation towards work in the Slovak village	337
Ema Drábiková: Private plot farming and its position in the family and local community	350

Juraj Podoba: Preservation of the traditional elements in the contemporary way of life in the village Vefké Zalužice	365
Oľga Danglová: The traditional elements in the contemporary culture of dwelling	386
Viera Valentová: The present value orientations of the rural population in relation to the creation of interior	414
Viera Nosáľová: Traditions and the changes of folk costume in the present time	427
Hana Hľošková: Dowry and trousseau in the Slovak village (The changes and recent state)	453
Daniel Luther: The traditional customs in annual holidays of the present-day Slovak village	465
Ester Plicková: The folk culture as a source of inspiration for the Slovak creative art	483
Jarmila Paličková-Pátková: The impact of traditions in the present productive and hobby activity in Slovakia	495
Svetozár Švehlák: The cultural and artistic activity in the local communities (The development, social mission and the future of the village folklore groups)	510
Lubomír Falfan: The social determinants of entering and acting in a folklore group	529
Zuzana Štefániková: The scenic adjustment of folk dress in amateur folklore groups	538
Team: From the investigation of the present-day folk art production in Western Slovakia	552
Mária Ušaková: The share of ethnographer in performing the care of historical monuments concerning the folk architecture in Slovakia	572
VARIOUS MATERIAL	
Konštantín Palkovič: From the phraseology of Zoch	590
Matilda Hayeková: The Celtic provenance of Slovak names of the	

some figures from fairy-tales	593
Slavko Churý: Food in Liptov region in the 17th and 18th century	595

DISCUSSION

Rasfa Stoličná: Some results concerning the ethno-cartographic study of folk food in Slovakia	599
---	-----

COMMENTARY

In memoriam of prof. dr. Pawol Nedo (Viera Gašparíková)	604
In memoriam of Jaroslav Orel (František Kalesný)	607
To the Jubilee of dr. Lubica Droppová (Ján Michálek)	609
The Conference of the Task of ethnographic science in the process of forming the present socialist culture (Ema Drábiková)	611
The IXth general meeting of the Slovak Ethnographic Society at the Slovak Academy of Sciences (Zuzana Beňušková)	616
The Conference of the Significance of folklore festivals in the present socialist culture (Milan Leščák)	618
The Conference on ethnical processes in the Czechoslovak bordeland after the year 1945 (Ján Botík)	621
The Conference of the Methods of ethnographic work and the general meeting of the Ethnographic Czechoslovak Society at the Czechoslovak Academy of Sciences (Zuzana Beňušková)	623
The 8th Congress of the International Society for the study of folk prose (Viera Gašparíková)	625
The International Conference on the Inter-ethnic relations in the North-east Hungary (Marta Sigmundová — Margita Méryová)	628
The Czechoslovak-Polish Conference of the Sociological problems connected with the reconstruction of cities (Peter Salner)	629

BOOKREVIEWS AND REPORTS

SOCIALISTICKÁ KOLEKTIVIZÁCIA POĽNOHOSPODÁRSTVA A JEJ ODRAZ V SPÔSOBE ŽIVOTA SLOVENSKEJ DEDINY

PETER SLAVKOVSKÝ

Národopisný ústav SAV, Bratislava

Je nemysliteľné pokúšať sa objasniť spoločensko-kultúrne javy či procesy bez skúmania ich vývoja. Pri jeho vysvetľovaní nesmieme zabúdať, „že vývin tradície sa nedeje len cestou permanentnej evolúcie, ale aj cestou budovania a nahradzovania zaniknutého novým“.¹ Takýmto zlomom vo vývine tradičných spôsobov poľnohospodárskej výroby bola socialistická kolektivizácia poľnohospodárstva, ktorá v kvalitatívne podstatnej miere porušila kontinuitu vývinu pracovného náradia a jemu zodpovedajúcej organizácie práce, ktoré sa dovtedy vyvíjali na báze ekonomicko-sociálnych podmienok súvekej slovenskej dediny, podľa miestnych vzorov a na základe klasických mechanizmov tradovania. Zmeny vo výrobných podmienkach vo veľkej miere zotreli regionálne kultúrne zvláštnosti vývinu slovenského poľnohospodárstva a našli odraz aj v nových vzťahoch v jeho sociálnom ekvivalente — v kolektívoch ľudí, ktorí začali pracovať v nových výrobných podmienkach.

Základnou úlohou agrárnej etnografie je „štúdium etnickej, sociálnej a kultúrnej stránky poľnohospodárskej výroby“.² Každý jej spôsob má osobitý charakter a obsah práce, aj im zodpove-

dajúcu výrobnú a spoločenskú organizáciu. To je základ, na ktorom sa formovala a formuje celá nadstavba spôsobu života slovenskej dediny. Z takého zložitého a mnohostranného procesu, akým bola socialistická prestavba nášho poľnohospodárstva, obrátíme v tomto príspevku našu pozornosť predovšetkým na vývin sociálno-ekonomických premien a ich odraz v niektorých oblastiach spôsobu života a v kultúre slovenského vidieka.

I. Priebek socialistickej kolektivizácie poľnohospodárstva

Postihnúť priebeh, tempo a zvláštnosti socialistickej kolektivizácie poľnohospodárstva na Slovensku má veľký poznávací význam pre štúdium celého komplexu javov spôsobu života a kultúry slovenského vidieka v období od roku 1945 až po súčasnosť. Program kolektivizácie nášho poľnohospodárstva mal dlhodobý charakter a jeho plnenie predpokladalo postupnosť a rôzne formy realizácie v jeho jednotlivých etapách. „Výstavbu socializmu na dedine a formovanie novej triedy družstevných roľníkov možno rozdeliť na dve základné etapy. Prvá z nich prebiehala v rokoch

1949 až 1959 a možno ju pokladať za etapu sformovania družstevných roľníkov, v ktorej družstevné roľníctvo nadobudlo rozhodujúce črty triedy v tom zmysle, ako ich charakterizovali klasikovia marxizmu-leninizmu. Druhú etapu, obdobie po roku 1960, charakterizujú procesy ďalšieho formovania a upevňovania socialistického charakteru triedy družstevných roľníkov, teda už hlboké kvalitatívne zmeny vo vnútri triedy, najmä subjektívne črty, ktoré charakterizujú triedne vedomie, a preto táto etapa má dlhodobjší charakter.³

Analýza tohto procesu na našom území ukazuje okrem celého radu spoločných črt aj osobitosti, ktoré vyplývali z konkrétnych sociálno-ekonomických, politických a kultúrnych podmienok. Prvú etapu kolektivizácie výrazne poznačila situácia v období rokov 1945—1949. Vtedy malo československé poľnohospodárstvo jednoznačne malovýrobný charakter. Na viac ako 90 percentách hospodárstiev prevládali malovýrobné vzťahy.⁴ Tieto určitým spôsobom ešte viac upevnila pozemková reforma z rokov 1948—1949, ktorá svojím princípom súkromného vlastníctva bola len prejavom národnej a demokratickej revolúcie. Pomohla odstrániť najväčšie sociálne nespravodlivosti, akceptovala odvekú túžbu roľníka po pôde a posilnila pozície KSČ na vidieku, ale nevyriešila problém malovýroby v poľnohospodárstve, zvýšenia jeho produktivity a súkromnovlastníckych vzťahov. Vo všetkých troch etapách pozemkovej reformy sa rozdelilo 2 135 798 ha poľnohospodárskej pôdy, z ktorej 59,8 % dostali drobní prídelcovia.⁵

To všetko znemožnilo pôsobenie zákonov socialistickej ekonomiky, a najmä zákona plánovitého rozvoja národného hospodárstva. Program budovania družstevnej poľnohospodárskej veľkovýroby sa preto pokladá nielen za najrevolučnejší, ale aj najzložitejší zásah do ma-

teriálno-výrobnej základne nášho poľnohospodárstva a usporiadania jeho vlastníckych vzťahov; to prinieslo kvalitatívne zmeny v sociálno-triednej štruktúre dediny a zákonite našlo odraz aj v jej spôsobe života a kultúre.

Teoretickým i praktickým základom socialistickej kolektivizácie československého poľnohospodárstva sa stal Leninov družstevný plán a skúsenosti ZSSR pri zakladaní poľnohospodárskych kolchozov, pričom sa mali rešpektovať osobitosti vývoja v Československu. „Z tohto dôvodu prvé kroky formovania družstevnej sústavy charakterizuje I. typ JRD, v ktorom sa mali roľníci učiť ako organizovať veľkovýrobu v poľnohospodárstve, ale aj ako rozdeľovať dosiahnuté výsledky a uplatňovať princíp materiálnej zainteresovanosti. Tieto skúsenosti mali vytvárať podmienky na postupný prechod na vyšší typ družstiev, kde sa mali čoraz viac presadzovať formy organizácie poľnohospodárskej veľkovýroby a socialistickeho rozdeľovania jej výsledkov.“⁶

Historická skúsenosť z tohto obdobia však ukázala, že to bol zložitý proces, kde popri evidentných úspechoch existovali aj protirečenia a nedostatky, ktoré mali subjektívny, ale aj objektívny charakter. Medzi subjektívne faktory brzdenia priebehu kolektivizácie, resp. fungovania už existujúcich družstiev, bola mentalita samotných roľníkov. Charakteristickým znakom dediny bola väzba na pôdu, ktorá vtedy vystupovala nielen ako hlavný zdroj obživy, ale aj ako kritérium spoločenského a sociálneho statusu jednotlivca. Dôkazom prioritného postavenia pôdy v hodnotovom rebríčku súvekeho dedinského obyvateľstva bola snaha rozširovať jej výmeru aj za cenu ukračovania v iných oblastiach materiálneho života rodiny, či za cenu neľudskej driny vysťahovalcov za prácou v zahraničí.

Druhým subjektívnym momentom, ktorý na mnohých miestach negatívne

ovplyvnil priebeh kolektivizácie, bola častá nekvalifikovanosť a nedostatky v práci zodpovedných riadiacich pracovníkov, ktorí presadzovali kolektivizáciu predovšetkým na úseku politickom, prípadne ekonomickom, a zanedbávali na úseku sociálnom, kultúrnom a psychologickom, teda na úsekoch, ktoré modifikovali prerod charakteru samotného človeka, jeho myslenia a spoločenského vedomia. Nedostatočným rešpektovaním zásady dobrovoľnosti, ktorú tak akcentoval Leninov družstevný plán, často nedokázali prekonať vrodený individualizmus roľníka a vytvoril u roľníkov združených v JRD takú situáciu, aby pochopili výhody kooperácie v novom kolektíve a aktívne vyhľadávali jej najvýhodnejšie spôsoby.

Nie vždy a všade sa podarilo túto psychologickú stránku procesu socialistickej kolektivizácie poľnohospodárstva splniť. Spoločenským dôsledkom potom boli na jednej strane slabé ekonomické výsledky družstiev a na druhej strane, čo je z hľadiska celkovej stratégie poľnohospodárskej politiky ešte horšie, stratilo naše poľnohospodárstvo skoro celú jednu prirodzenú generáciu poľnohospodárov, lebo vtedajšia neatraktívnosť práce v poľnohospodárstve viedla rodičov k snahe umiestniť svoje deti, ktoré už dôverne poznali prácu v poľnohospodárstve, do mimoroľníckych zamestnaní.

Medzi objektívne príčiny zaostávania, resp. zlého priebehu kolektivizácie patrí znižovanie investícií do poľnohospodárstva v dôsledku socialistickej industrializácie. Československo sa v tom období, popri ZSSR a NDR, stalo jedným z hlavných dodávateľov poľnohospodárskych strojov do ostatných ľudovodemokratických štátov. To sa spolu so znížením investícií do poľnohospodárskeho strojárstva muselo odraziť na materiálno-technickej úrovni nášho poľnohospodárstva, ktorá v tom čase výrazne zaostávala za jeho potrebami.

JRD nevlastnili skoro žiadnu ťažšiu poľnohospodársku techniku a strojovo-traktorové stanice (STS), zápasiace s nedostatkom strojov, neboli schopné poskytovať založeným družstvám technickú pomoc v potrebnom rozsahu, kvalite a za dostupné ceny.⁷

STS na Slovensku v roku 1948 vlastnili 838 traktorov, 255 mláťačiek a 127 samoviazačov. Situáciu nezlepšil ani výkup poľnohospodárskych strojov od dedinských boháčov, ktorý sa realizoval v rokoch 1945—1950 na základe zákona o mechanizácii poľnohospodárstva. Výsledky výkupu nepriniesli očakávané ekonomické, ani politické výsledky. Vykupované stroje boli často zahraničnej výroby a pre nedostatok náhradných súčiastok i celkový stav amortizácie ich nemohli plne využiť, preto neraz putovali do šrotu.⁸ Výkup strojov neprebehol všade dostatočne citlivo a spravodlivo, čo spolu so zlým a nekvalifikovaným zaobchádzaním s vykúpenými strojmi vyvolávalo často rozpaky a nespokojnosť medzi roľníkmi.

Východiskový stav technického vybavenia slovenského poľnohospodárstva v období počiatkov kolektivizácie bol teda veľmi nízky, čo sa prejavilo najmä v porovnaní s Čechami, kde bolo na 100 ha poľnohospodárskej pôdy o 325 % viac traktorov, 22-krát viac trávnych kosačiek, 24-krát viac elektromotorov, 21-krát viac žacích strojov a 12-krát viac mláťačiek.⁹ Okrem strojového vybavenia chýbalo nášmu poľnohospodárstvu v počiatkovom období kolektivizácie aj potrebné množstvo chemických prípravkov, kvalitného osiva, a predovšetkým dostatok kvalifikovaných, odborne a organizačne schopných pracovníkov, ktorí by boli v tom čase schopní realizovať na Slovensku jednu zo základných požiadaviek Leninovho družstevného plánu — demonštrovať roľníkom výhody spoločného hospodárenia tak, aby sa pre nich stalo príťažlivým vzorom.

Významným činiteľom, ktorý v podstatnej miere ovplyvnil spôsob života slovenského vidieka v období kolektívizácie, boli záhumienky. Pôvodne vznikali ako stimulačný činiteľ pre zainteresovanosť družstevných roľníkov na práci v JRD. Do roku 1960 rozdelili v 2683 JRD 361 005 záhumienkov o priemernej veľkosti 0,45 ha.¹⁰ Záhumienky predstavovali čiastočné ekonomické vyrovnanie príjmov družstevných roľníkov voči robotníkom a iným zamestnanckým kategóriám. Stávali sa tak dôležitým politickým i stabilizačným faktorom pracovných síl na dedine. Z hľadiska spôsobu života konzervovali záhumienky niektoré tradičné pracovné aktivity roľníka a jeho rodiny. Veľmi často, predovšetkým v obciach s neprosperujúcim JRD, sa orientoval záujem družstevníkov, v snahe zvýšiť svoje osobné príjmy, najmä na záhumienkové hospodárstvo. Táto tendencia na jednej strane ekonomicky poškodzovala družstvá, na druhej strane podporovala individualizmus roľníkov na úkor spoločenských záujmov a brzdila proces dozrievania družstevného roľníctva ako triedy.¹¹ Až 26,7 % produkcie záhumienkov nadobúdalo v druhej polovici päťdesiatych rokov tovarový charakter.¹² Ako sa ukázalo, odmeňovanie družstevníkov vo forme pracovnej jednotky prestalo plniť svoju ekonomickú funkciu a bolo výhodnejšie prejsť na pevné peňažné odmeňovanie podľa vypracovaných noriem. Túto požiadavku vyjadril aj ÚV KSČ v marci roku 1959 stanoviskom: „Hmotná zainteresovanosť a cenová výkupná politika musí byť ešte účinnejším nástrojom rozvoja poľnohospodárskej výroby, dôležitým činiteľom v upevňovaní družstiev; dôslednejšie spájať záujmy družstevníkov so záujmami celej spoločnosti“.¹³

Záhumienkové hospodárstva, ako osobné hospodárstva družstevných roľníkov, zohrali významnú ekonomickú i politickú úlohu v období vzniku, rozvoja

a upevňovania družstiev. Ani dnes, po viac ako 20 rokoch od prvých návrhov na ich odstránenie, sa na to nevytvorili úplné podmienky. K 1. januáru 1981 bolo v ČSSR 102 000 ha záhumienkov. 60 % tejto plochy predstavujú záhumienky slovenských družstevníkov.¹⁴ Treba však povedať, že sa podstatne mení význam záhumienkov — členovia JRD ich už nepotrebujú ako nevyhnutný doplnkový zdroj príjmov, ale čoraz viac slúžia na uspokojovanie ich osobných záujmov vo voľnom čase. Z tohto dôvodu prijali štátne orgány viaceré opatrení na podporu existencie záhumienkov na báze činnosti drobných pestovateľov a chovateľov.

Aj z tejto krátkej charakteristiky procesu kolektívizácie slovenského poľnohospodárstva vyplýva, že sa v jeho prvej etape nevytvorili také podmienky, ktoré by plnili materiálno-technické predpoklady družstevnej poľnohospodárskej veľkovýroby a tak dostatočne spätne pôsobili aj na formovanie triedneho vedomia družstevných roľníkov a spôsob ich života. Nízka fondová vybavenosť družstevných hospodárstiev spolu so záhumienkami konzervovali tradičné techniky a spôsoby pestovania plodín a chovu hospodárskych zvierat. Spolu s výraznou príjmovou nerovnosťou medzi členmi JRD a pracovníkmi ostatných odvetví národného hospodárstva¹⁵ pôsobili retardačne na celý spôsob života a kultúru družstevnej dediny v počiatkovom období jej existencie. Podmienkou intenzifikácie nášho poľnohospodárstva, a tým aj dosiahnutia očakávaných zmien v obsahu roľníckej práce a jeho spôsobu života, bolo dokončenie industrializácie Slovenska, dobudovanie špecializovaných priemyselných odvetví a služieb, ktoré už od začiatku sedemdesiatych rokov v podstatnej miere saturovali potreby nášho poľnohospodárstva. Spolu s tým rástlo aj tempo úrovne odmien za prácu. Už v roku 1975 dosahovali pracovníci JRD 94,1 %, v roku

1981 až 97,6 % priemernej mzdy pracovníka v priemysle.¹⁶ Vytvorili sa tak materiálno-technické predpoklady družstevnej poľnohospodárskej veľkovýroby, zodpovedajúce zmeny v sociálno-triednej štruktúre vidieckeho obyvateľstva a formuje sa nový spôsob života, ktorý stále viac zblízuje dedinu s mestom, triedu družstevných roľníkov s triedou robotníkov. Počiatkový nesúlad medzi úrovňou výrobných vzťahov, ktoré v prvom období socialistickej kolektívizácie predstihli výrobné sily, sa vyrovnal.

II. Zmeny v sociálno-triednej štruktúre slovenského vidieka

Popri materiálnych predpokladoch úspešnej poľnohospodárskej družstevnej veľkovýroby boli zmeny v sociálno-triednej štruktúre dediny druhou základnou podmienkou premeny spôsobu života nášho vidieka. Podobne ako mal proces socialistickej kolektívizácie poľnohospodárstva okrem celého radu spoločných i špecifické črty, ktoré odrážali rôzne geografické, výrobné a sociálne podmienky jednotlivých oblastí Slovenska, aj vývin sociálno-triednych premien sa rozvíjal v takýchto intenciách a bude potrebné zhodnotiť ho aj z tohto aspektu. Nie vždy však máme pre takéto hodnotenie dostatok historického, štatistického, či etnografického materiálu. V tejto časti nášho príspevku obrátíme preto pozornosť len na základné tendencie sociálno-triednych premien slovenskej dediny v období počiatkov výstavby socializmu.

Východiskom pre pochopenie zmien v sociálno-triednej štruktúre slovenského vidieka po roku 1945 nám musí byť stav v predchádzajúcom období. Vývin slovenského poľnohospodárstva v druhej polovici 19. a v prvej polovici 20. storočia bol v znamení nízkeho stupňa vývinu kapitalistických vzťahov v slovenskom poľnohospodárstve a v do-

znívaní rôznych foriem feudálnych prežitkov. Tieto okolnosti vniesli do sociálno-triedneho vývinu slovenskej dediny špecifické črty, ktoré ešte viac konzervovali malovýrobné formy hospodárenia. Prirodzene, agrarna buržoázia mala vo svojom ideologickom pôsobení záujem udržať existujúci stav, a preto vo svojej koncepcii agrarizmu vychádzala z teórie o stabilite roľníckeho hospodárstva, o jeho vedúcej úlohe v spoločnosti, zdôrazňujúc pritom špecifické vlastnosti roľníka — vzťah k pôde, individualizmus, protiklady k záujmom robotníckej triedy. Snažila sa tak v relatívne uzavretej sídelnej jednotke konzervovať dedinu v jej tradičnej podobe, v ktorej sa potláčal triedny rozpor medzi sproletarizovanými roľníkmi a dedinskými boháčmi. Nízka mobilita, obmedzené možnosti komunikácie i relatívne pevné sociálne väzby medzi roľníckymi rodinami vytvárali z dediny naozaj často dojem vnútorne integrovanej sídelnej jednotky.¹⁷

Program socialistickej kolektívizácie sa rozvíjal v súčinnosti s procesom socialistickej industrializácie a socialistickej kultúrnej revolúcie. A práve socialistická industrializácia Slovenska začala narúšať pôvodnú sociálno-triednu štruktúru dediny. Rozvoj priemyslu vytváral nové pracovné príležitosti pre obyvateľov slovenských dedín. Len v rokoch 1948—1950 odišlo na Slovensku pracovať z poľnohospodárstva do priemyslu 99 000 pracovníkov.¹⁸

Okrem toho, že vznikajúci priemysel a stavebníctvo odčerpávali prebytky pracovných síl predovšetkým zo sociálneho prostredia maloroľníkov a poľnohospodárskych robotníkov, vytvárali títo na dedine novú sociálnu skupinu robotníkov — vlastníkov pôdy, tzv. kovoroľníkov. V roku 1949 takmer 14 % všetkých hospodárstiev tvorilo kategóriu do 0,5 ha pôdy, z ktorých väčšina mala aspoň jedného člena rodiny zamestnaného mimo poľnohospodárstva.¹⁹ Táto kategória

obyvateľstva sa svojím príjmom z mímoroľníckeho zamestnania a možnosťou samozásobovania potravinami vyrovnala úrovni príjmov mestských robotníckych rodín. Rozdiel medzi nimi bol predovšetkým v spôsobe života. Z tohto hľadiska sa kovoľníci stávajú v pôvodnej dedinskej societe nositeľmi hodnotových orientácií mestského prostredia, ktoré postupne modifikujú aj vzory správania a návyky, typické pre tradičný dedinský spôsob života.²⁰

Aj napriek rýchlemu rastu pracovných príležitostí v priemysle, stavebníctve a doprave pracovalo v roku 1950 v poľnohospodárstve ešte 42 % obyvateľstva Slovenska.²¹ Jedine tento základ vidieckeho obyvateľstva mohol rozhodnúť o kvalitatívnych zmenách v sociálno-triednej štruktúre súvekej dediny, ktoré by zodpovedali kritériám obdobia výstavby socializmu. Predpokladom týchto zmien však bola existencia prosperujúcich poľnohospodárskych družstiev, ktoré by zmenili doterajší charakter a obsah roľníckej práce. Ako sme už v prvej časti tohto príspevku naznačili, v počiatočných štádiách brzdiť tento vývoj existujúce objektívne i subjektívne prekážky.

Z hľadiska sociálno-triedneho aspektu bolo v počiatočnej združstevňovania nášho poľnohospodárstva rozhodujúce hľadanie diferencovaného prístupu k jednotlivým sociálnym skupinám dedinského obyvateľstva. Pozornosť sa sústredila predovšetkým na malých a stredných roľníkov. Malí roľníci boli najpočetnejšou skupinou, ktorá v roku 1949 vlastnila 28,6 % všetkých hospodárstiev, pričom v mnohých okresoch Slovenska bolo toto číslo ešte väčšie. Strední roľníci (od 5 do 10 ha pôdy) v roku 1949 tvorili 19,5 % všetkých hospodárstiev na Slovensku²² a boli svojimi skúsenosťami v poľnohospodárskej výrobe, inventárom, dobytkom a postojmi voči kolektivizácii rozhodujúcim faktorom úspešnej činnosti JRD v obci. Pre-

tože začiatkom päťdesiatych rokov sa ešte nedarilo budovať také JRD, ktoré by mohli byť pre stredných roľníkov názorným príkladom výhod kolektívneho hospodárenia, nedarilo sa ani ich získavanie pre prácu v JRD. V roku 1951 tvorili hospodárstva od 5—10 ha len 16,4 %, a hospodárstva od 10—15 ha len 5,6 % existujúcich JRD vyšších typov. V sociálno-triednej štruktúre členstva v JRD mali prevahu členovia nepoľnohospodárskych profesií (60,6 %).²³

Unáhlené, často administratívne nariadené prechody družstiev na vyššie typy sa negatívne odrazili nielen v štruktúre členstva, ale ovplyvnili aj ďalší proces sociálno-triednej premeny roľníctva na dedine. Prevažná časť malých a stredných roľníkov hospodárila individuálne a spolu s dedinskými boháčmi, ktorí kládli zakladaniu družstiev vyšších typov najväčší odpor, viazali prevažnú časť pôdy a dobytku v malovýrobnom sektore; zatiaľ JRD hospodárili ako menšinové, čo sa nepriaznivo odrážalo v ich hospodárskych výsledkoch.²⁴

Napriek uvedeným skutočnostiam musíme považovať proces kolektivizácie nášho poľnohospodárstva za výrazný spoločensko-politický čin s priamym dosahom na spôsob života a kultúru súvekej dediny, kde sa začal formovať nový spoločensko-profesionálny systém, nová hierarchia hodnôt a nové vzory spoločenského správania, zodpovedajúce novým výrobným podmienkam a vzťahom v poľnohospodárskej výrobe. Tento proces nadobudol výrazné kvalitatívne zmeny počiatkom sedemdesiatych rokov. Popri sociálno-triednych zmenách triedy družstevného roľníctva, predovšetkým v jej profesionálnej a kvalifikačnej štruktúre, strácajú dnešní roľníci hospodársku motiváciu, vyplývajúcu z vedomia vlastníctva výrobných prostriedkov a začínajú myslieť viac ako zamestnanci, ktorých väzba na JRD sa spája s výškou odmeny za prácu a s úrovňou pracov-

ných a životných podmienok, ktoré im družstvo zabezpečuje. V rámci triedy družstevných roľníkov existujú dnes tri hlavné sociálno-ekonomické skupiny:

1. družstevní roľníci s prínosom výrobných prostriedkov;
2. družstevní roľníci, ktorí sú dedičmi družstevníkov s prínosom výrobných prostriedkov;
3. družstevníci bez prínosu výrobných prostriedkov.²⁵

Tretia skupina sa stáva v súčasnom období na našich družstvách prevládajúcou.

Posilňovanie robotníckeho charakteru triedy družstevných roľníkov v sociálnej i pracovnej rovine, spolu s kvalitatívnymi zmenami v materiálno-technických podmienkach poľnohospodárskej výroby a zvyšujúcou sa životnou úrovňou, museli zákonite nájsť svoj odraz aj v celkovom spôsobe života a kultúre dedinského obyvateľstva.

III. Odraz socialistickej kolektivizácie poľnohospodárstva v spôsobe života a kultúre

Súčasný spôsob života a kultúru slovenského vidieka podmienili kvalitatívne zmeny v jeho ekonomickej, sociálnej i duchovnej oblasti. Prv ako budeme sledovať ich odraz na konkrétnych prejavoch v živote dediny, vyjasníme obsah základných kategórií a pojmov, s ktorými budeme v tejto časti príspevku pracovať. *Spôsob života* chápeme ako konkrétne-historický proces životných činností ľudí, ktorý je podmienený určitým spôsobom výroby, sociálno-triednou štruktúrou, nadstavbou i hodnotovým systémom spoločnosti. Spôsob života nemožno stotožňovať s *kultúrou*. Túto chápeme ako proces aktívneho pretvárania a humanizácie celého prostredia, v ktorom človek žije. Spôsob života je potom tou časťou kultúry, v ktorej sa rozvoj materiálnej i duchovnej kultúry spoločnosti uskutočňuje. S kategóriou spôsob života sa

často spája kategória *životný štýl*, ktorá z kategórie spôsob života vyjadruje len variabilitu všeobecného na úrovni zvláštneho a jednotlivého. Táto kategória má slúžiť na konkretizáciu spôsobu života so zreteľom na sociálno-triednu, skupinovú a individuálnu diferencovanosť spoločnosti.²⁶

Spôsob života je teda dynamický proces, ktorý sa vyznačuje stálym pohybom svojich zložiek v závislosti od zmien hmotných a sociálnych podmienok spoločnosti. Ak chceme v našom príspevku charakterizovať vznik a vývin socialistickeho spôsobu života na slovenskom vidieku, musíme si uvedomiť, že ho podmienila predovšetkým industrializácia krajiny a víťazstvo socialistickej revolúcie v poľnohospodárstve. To umožnilo dosiahnuť nielen potrebnú úroveň rozvoja materiálnej výroby, pomocou ktorej sa človek zmocňuje prírody a pretvára ju v smere svojich potrieb, ale aj taký charakter výrobných vzťahov, ktoré zaručujú spravodlivé delenie vytvorených hodnôt, a tak ešte viac stimulujú životné a pracovné aktivity človeka. V miere naplňania týchto faktorov je zakódované aj kritérium hodnotenia spôsobu života. Na túto stránku vývoja spoločnosti myslel i K. Marx, keď v práci *Nemecká ideológia* napísal: „Ako individua svoj život zvonkajšujú, takými sú. To, čím sú, sa teda zhoduje s ich výrobou, a to s tým, čo vyrábajú, aj s tým, ako vyrábajú.“²⁷

Nie je v možnostiach tohto príspevku vyčerpať taký široký okruh problémov, akým je odraz industrializácie a kolektivizácie poľnohospodárstva na celý spôsob života a kultúru slovenskej dediny. Sústredíme sa preto najmä na tie životné aktivity, ktoré sú spojené s tvorbou materiálnych hodnôt v poľnohospodárskej produkcii a na niektoré zmeny životného štýlu družstevnej dediny, ktoré s nimi súvisia.

Socialistická kolektivizácia poľnohospodárstva znamenala vo svojej prvej

etape zmenu predovšetkým v *charaktere práce* družstevných roľníkov, t. j. zmeny v sociálno-ekonomickom postavení družstevníkov vo výrobných vzťahoch, v ktorých sa ich práca realizovala. V tejto fáze vývinu slovenského poľnohospodárstva zaostal za výrobnými vzťahmi *obsah práce*, t. j. technická a vecná stránka výroby. V prvých rokoch kolektivizácie boli roľníci nútení používať tie výrobné prostriedky, ktorými disponovali aj pred kolektivizáciou. Tejto problematike sme venovali pozornosť v prvej časti nášho príspevku. Tu nás bude zaujímať viac druhé obdobie kolektivizácie nášho poľnohospodárstva, kedy už boli vytvorené materiálno-technické predpoklady pre zmeny v obsahovej stránke práce, kde sa ručná práca nahrádzala strojovou, nekvalifikovaná kvalifikovanou, presadzovala sa špecializácia a vznikali nové, netradičné poľnohospodárske profesie, súvisiace často len s duševnou prácou.

Nová poľnohospodárska technika a jej zodpovedajúca organizácia práce znamenali koniec roľníckej „univerzálnosti“ a vznik nových špecializovaných roľníckych profesií, ktoré si vyžadovala narastajúca mechanizácia a automatizácia. Do procesu zmien zasiahla významnou mierou aj nová skutočnosť — rýchly rast duševne, nemanuálne pracujúcich. V rokoch 1946 až 1952 vzrástol ich počet nasledovne: v obciach do 500 obyvateľov o 6,8 ‰, v obciach od 500 do 1000 obyvateľov o 3,6 ‰, v obciach od 1000 do 2000 obyvateľov o 5 ‰ a v obciach od 2000 do 5000 obyvateľov o 5 ‰.²⁸

Práca s pôdou prestala byť len tradovaním techník a skúseností, získaných a overených predchádzajúcimi generáciami, a stala sa tvorivým, dynamickým agrotechnickým procesom.

Tieto faktory umožnili nielen nebývalý rast poľnohospodárskej produkcie, ale vyvolali aj zmeny v spoločenskom postavení roľníkov, v celom spôsobe ich života. Možnosť oddeliť poľnohospodár-

sky závod od roľníckej domácnosti, spolu s narastajúcim sociálno-kultúrnym vybavením obcí (elektrifikácia, doprava, rozhlas, televízia, tlač a pod.), ako aj narastajúce príjmy dedinského obyvateľstva, vytvorili predpoklady pre zmeny aj v životnom štýle roľníckych rodín.

Jedným z najmarkantnejších prejavov zmeny životného štýlu dedinského obyvateľstva a jeho zvyšujúcej sa životnej úrovne boli narastajúce nároky na spôsob bývania a na vybavenosť domácností predmetmi dlhodobej spotreby. Pre toto obdobie (roky 1949—1960) je charakteristické, že na Slovensku sa bytová výstavba realizovala na 71,5 ‰ formou rodinných domov a len 23,2 ‰ formou poľnohospodárskych usadlostí.²⁹ Je to odraz industrializácie Slovenska a kolektivizácie poľnohospodárstva, ktoré postupne zatlačali tradičný význam hospodárskej časti roľníckej usadlosti. Vývoj bývania dedinského obyvateľstva sa začal úzko spájať nielen s celým hospodárskym vývojom v obci a so zmenami sociálnych pomerov rodín družstevníkov a ostatného vidieckeho obyvateľstva, ale aj s prenikaním mestských kultúrnych vzorov a hodnotových orientácií.³⁰

Ešte výraznejšie rozdiely ako v stavebnej kultúre môžeme nájsť pri porovnaní životných podmienok družstevných roľníkov, v porovnaní s životnými podmienkami roľníckych rodín pred kolektivizáciou. Životné skúsenosti roľníka sa vtedy neprejavovali len vo výrobnnej sfére, ale určovali celý spôsob rodinného života. Viedli k tomu, že výsledky svojej hospodárskej produkcie využíval roľník najmä na reprodukovanie výrobného potenciálu svojho hospodárstva. Nákup novej poľnohospodárskej pôdy, nástrojov, či dobytky bol vždy preferovaný pred ostatnými výdavkami v jeho rodine. Táto tendencia sa musela zákonite prejavíť v nízkej vzdelanostnej úrovni (neboli prostriedky na vzdelávanie detí, nákup kníh, tlače a pod.).

Takýto vysoký stupeň stereotypu rodinného života roľníka sa prejavil aj ako vážny retardačný faktor ešte v prvom období kolektivizácie, v čase, kedy existujúce JRD nemohli v potrebnej miere saturovať finančné potreby rodín družstevných roľníkov. Až zlepšené ekonomické postavenie družstiev a tomu zodpovedajúce príjmy dedinského obyvateľstva, spolu s vytvárajúcim sa zamestnaneckým vzťahom družstevníkov k JRD, znamenali zlom v hodnotových orientáciách na životné podmienky.

Ako ukazujú výsledky výskumu životných podmienok triedy družstevných

roľníkov a priemyselných robotníkov veľkých podnikov v hlavných priemyselných odvetviach,³¹ úroveň osobnej spotreby družstevníkov sa ani vo svojom objeme, ani v štruktúre neodlišuje od osobnej spotreby ostatných sociálnych skupín nášho obyvateľstva. Spotreba triedy družstevných roľníkov stratila svoj naturálny, samozásobiteľský charakter a napojila sa na celospoločenskú distribučnú sieť. Aké tempo mal tento proces, nám názorne dokumentuje tabuľka o vývoji vybavenosti domácnosti predmetmi dlhodobej spotreby.³²

Vývoj vybavenosti domácností robotníkov, družstevných roľníkov a zamestnancov predmetmi dlhodobej osobnej spotreby

Rok	Domácnosť	Na 100 domácností pripadá				
		Chladničiek	Práčov	Televízorov	Gramofónov a magnetofónov	Osobných áut
1960	robotníkov	18,1	69,0	31,9	—	6,7
	družstevníkov	12,5	71,4	19,9	—	7,5
	zamestnancov	30,2	66,8	28,1	—	9,3
1965	robotníkov	43,2	76,5	68,1	15,9	9,8
	družstevníkov	36,3	84,3	61,9	9,8	14,8
	zamestnancov	57,4	75,6	69,8	20,5	16,8
1972	robotníkov	78,2	84,2	89,6	24,3	28,6
	družstevníkov	76,1	90,2	87,3	23,2	39,0
	zamestnancov	82,3	82,1	88,8	39,7	40,5
1977	robotníkov	93,6	98,1	98,5	65,3	47,4
	družstevníkov	93,3	106,0	99,2	52,7	57,8
	zamestnancov	94,3	97,7	98,2	73,4	53,8
1981	robotníkov	99,4	106,0	98,6	90,7	58,5
	družstevníkov	98,5	99,6	95,0	75,5	70,7
	zamestnancov	101,6	116,8	100,6	106,0	59,4

Popri dobre kvantifikovateľných zmenách v spôsobe života slovenského vidieka (zmeny v sociálno-profesionálnej štruktúre, v jednotlivých materiálnych prejavoch spôsobu života a pod.) nastali vplyvom industrializácie a kolektivizácie zmeny aj na úsekoch duchovnej,

spoločenskej a umeleckej kultúry. Centrálnymi problémami sa tu ukazujú otázky rodinného života, premeny noriem morálky a ľudovej etiky v spoločenstve obce, otázky významu obyčajových tradícií, výtvarného vkusu a pod. Vyžadujú si však samostatnú analýzu.

Dedina bola a na Slovensku aj naďalej ostáva jednou zo základných foriem osídlenia. Práve preto je potrebné venovať jej aj v národopisnom výskume súčasnosti dostatočne široký priestor. Pri jeho realizovaní si musíme uvedomiť, že po druhej svetovej vojne nastal v spôsobe života a kultúre vidieckeho obyvateľstva významný zlom. Búrali sa staré princípy a spoločenské normy, hoci nové, socialistické, v praxi ešte neexistovali, iba sa postupne a v tvrdom zápase vytvárali a formovali. Preto v prechodnom období, v období prestavby celého systému hodnotových orientácií a postojov, možno popri pozitívnych zaregistrovať aj javy protirečivé alebo negatívne.³³

Obdobné tendencie možno sledovať aj pri javoch materiálnej kultúry. Nie všetko, čo priniesla industrializácia krajiny, kolektívizácia poľnohospodárstva a s nimi súvisiaca vedeckotechnická revolúcia, možno označiť za kultúrne. Mnohé ľudské aktivity neprispievajú v tomto smere k procesu aktívneho pretvárania a humanizácie prostredia, v ktorom človek žije. Možno ich označiť skôr za civilizačné dôsledky ako kultúrne javy. Uvedme aspoň niekoľko príkladov z oblastí, ktoré sme v našom príspevku sledovali.

Tradičné formy poľnohospodárstva, ručné náradie a jemu zodpovedajúca organizácia práce už nemôžu tvoriť žiadnu technickú, ani organizačnú rezervu súčasného poľnohospodárstva. Sem boli zavádzané nové technológie, založené na mechanizácii, chemizácii a veľkej koncentrácii výroby. Vtedy sa zdalo, že v týchto kvalitatívne nových podmienkach nemá „múdrosť a skúsenosť otcov“ nijaké miesto. Ako sa však ukázalo, nie všetky nové technológie v poľnohospodárstve splnili očakávané výsledky, napr. nerešpektovali ekologické hľadiská. Dnes odborníci-poľnohospodári spo-

lu s ekológmi volajú po náprave spôsobmi, ktoré veľmi pripomínajú tradičné techniky s osevnými postupmi, výberom vhodných plodín do konkrétnych klimaticko-pôdnych podmienok, spôsobmi organizácie chovu hospodárskych zvierat, ošetrovaním poľnohospodárskej pôdy a pod. Samozrejme, súčasné poľnohospodárstvo bude musieť tieto problémy riešiť v nepomerne väčších objemoch ako ich poznáme z dejín agrárnej kultúry na Slovensku.

Obdobné príklady možno uviesť aj z oblasti stavebnej kultúry. Prudká prestavba slovenských dedín v období kolektívizácie mala za následok porušenie kontinuity s tradičnou stavebnou kultúrou nášho vidieka. Vybudované novostavby začali strácať správne architektonické proporcie a spätosť s prírodným prostredím. V mnohých prípadoch dochádzalo i k rozchodu medzi stavebným riešením objektu a jeho funkciami. Pri stavbe nových domov sa prestali používať dostupné a tradičné stavebné materiály. Nová výstavba často prinášala veľa nehospodárnosti a rozbíjala pôvodnú jednotu urbanistického organizmu obce.

Je isté, že likvidácia prekonaných spoločenských vzťahov musela zákonite vyvolať aj zmeny v staviteľstve na slovenskom vidieku. To však neznamená, že v novej architektúre nie je možné a potrebné využívať progresívne elementy zo skúseností a poznatkov tradičného ľudového staviteľstva. Nemáme na mysli mechanické prenášanie formálnych znakov, ale uplatnenie elementárnych princípov tvorby — napr. proporcionality novej architektúry, logiku vonkajších a vnútorných komunikačných väzieb usadlostí, spätosť s prírodným prostredím, použitie aj tradičných stavebných materiálov a pod. Jednoducho všetko to, čo si ceníme na pamiatkach ľudovej stavebnej kultúry. Ľudový staviteľ dokázal v minulosti vytvoriť dokonalú symbiózu architektúry s okolitou

prírodou a jeho urbanistika sa stala integrálnou súčasťou prírodnej krajiny. Takýto vzťah rešpektovania a využitia architektúry a prírodného prostredia môže byť vzorom a zdrojom poučenia aj v súčasnej architektúre vidieka.

Dostávame sa tak, už vo všeobecnej polohe, k problému miesta národopisu a tradičných hodnôt ľudovej kultúry pri projektovaní ďalších zámerov súčasnej spoločnosti. Nazdávame sa, že práve poznávanie a odhaľovanie tých tradícií,

ktoré by boli stimulatívne aj v nových podmienkach a v súlade so všeobecným smerovaním historického vývinu celej spoločnosti, je súčasným poslaním národopisu ako vednej disciplíny. Veď každá nová generácia, ak chce dosiahnuť viac ako existujúca kultúra, musí si vlastnou aktivitou osvojiť kultúrne hodnoty, ktoré zanechali predošlé generácie, a objavne hľadať ich nový význam v súčasnom spôsobe života spoločnosti.³⁴

POZNÁMKY

- 1 LEŠČÁK, M.: Včleňovanie pokrokových tradícií ľudovej kultúry do systému socialistickej kultúry a do života pracujúcich. *Slov. Národop.*, 30, 1982, s. 8.
- 2 KRAMAŘÍK, J.: Dva typy starého zemědělského náradí a jejich severní hranice v Pošumaví. *Agrikult.* 2, 1963, s. 41.
- 3 BAUCH, V.: K otázke formovania triedy družstevného roľníctva v Československu. In: *Formovanie triedy družstevného roľníctva v Československu*. Bratislava 1984, s. 19.
- 4 KRATOCHVÍLOVÁ, Ž.: Niektoré aspekty formovania generálnej línie socialistickej prestavby poľnohospodárstva v Československu. In: *Leninov družstevný plán v politike KSČ*. Bratislava 1983, s. 76 a n.
- 5 KRATOCHVÍLOVÁ, Ž.: c. d., s. 67—68.
- 6 BAUCH, V.: c. d., s. 18—19.
- 7 KOPEJKOVÁ, D.: Strední roľníci v prvej etape socialistickej prestavby československého poľnohospodárstva. In: *Formovanie triedy družstevného roľníctva v Československu*, c. d., s. 206.
- 8 Podrobnejšie pozri ŠTEFANSKÝ, M.: Obsah a formy robotnícko-roľníckeho zväzku v r. 1948—1949. In: *Leninov družstevný plán v politike KSČ*, c. d., s. 113 a n.
- 9 Tamtiež.
- 10 VOJÁČEK, A.: Vývoj socialistickeho poľnohospodárstva na Slovensku. Bratislava 1973, s. 728, tab. 35.
- 11 Podrobnejšie pozri CAMBEL, S. — SKRIP, V. — VANKO, A.: Roľnícka politika KSČ v období výstavby socializmu na Slovensku. Bratislava 1978, s. 196—197.
- 12 *Statistická ročenka ČSSR 1960*. Praha 1960, s. 217.
- 13 JÁNOŠ, V.: Zmena charakteru práce a rozvoj pracovnej iniciatívy ako súčasť formovania triedy družstevného roľníctva. In: *Formovanie triedy družstevného roľníctva v Československu*, c. d., s. 461.
- 14 MOZOLA, Š.: Ekonomické a sociálne problémy zblížovania družstevného roľníctva s robotníckou triedou. In: *Formovanie triedy družstevného roľníctva v Československu*, c. d., s. 488.
- 15 Ešte v roku 1960 dosahovala mesačná odmena člena JRD len 59,2 % mzdy priemyselného robotníka. Pozri ŠPIRK, L.: Sociálno-ekonomické súvislosti vzniku a doterajšieho vývoja triedy družstevného roľníctva v rámci jej postupného zblížovania s robotníckou triedou v ČSSR. In: *Formovanie triedy družstevného roľníctva v Československu*, c. d., s. 63.
- 16 ŠPIRK, L.: c. d., s. 64—65.
- 17 Podrobnejšie pozri MALÍKOVÁ, L.: Vývoj sociálno-triednej štruktúry dediny na Slovensku v období budovania základov socializmu. In: *Leninov družstevný plán v politike KSČ*, c. d., s. 140 a n.
- 18 VOJÁČEK, A.: c. d., s. 701.
- 19 *Statistický zpravodaj, SÚS*, Praha 1950, č. 2. Údaj podľa MALÍKOVÁ, L.: c. d., s. 143.
- 20 MALÍKOVÁ, L.: c. d., s. 143.
- 21 Tamtiež, s. 146.
- 22 Tamtiež, s. 148—149.
- 23 VOJÁČEK, A.: c. d., s. 244—245.
- 24 MALÍKOVÁ, L.: c. d., s. 153.
- 25 ŠPIRK, L.: c. d., s. 53.
- 26 Podrobnejšie pozri TOKÁROVÁ, M.: Filozofické aspekty formovania socialistickeho spôsobu života. Kandidátska dizertačná práca, Ústav filozofie a sociológie SAV, Bratislava 1982; ŠÍMA, R.: *Spôsob*

- života (teoreticko-metodologické a ideologické otázky). Pravda, 4. okt. 1983, s. 4.
- 27 Citát prevzatý od MIKOTA, J.: Ciele a ekonomické predpoklady formovania socialistického spôsobu života. Pravda, 17. I. 1984, s. 4.
- 28 Zmeny sociálno-triednej štruktúry Slovenska. Sociologický ústav SAV, Bratislava 1973, s. 165.
- 29 ZATKALÍKOVÁ, A.: Rozvoj životnej úrovne a formovanie socialistického spôsobu života pracujúcich v poľnohospodárstve a ostatného dedinského obyvateľstva. Bratislava 1975, s. 157. Informácia prevzatá od MALÍKOVÁ, L.: Spôsob života roľníkov na dedine a jeho premena v etape budovania základov socializmu na Slovensku. In: Formovanie triedy družstevného roľníctva v Československu, c. d., s. 94—95.
- 30 Podrobnejšie pozri FROLEC, V.: Tradiční kánon v bydení na vesnici a jeho současné proměny. In: Životní prostředí a tradice. Brno 1975, s. 51.
- 31 Podrobnejšie pozri ŠPIRK, L.: c. d., s. 67 a n.
- 32 Tabuľka prevzatá od ŠPIRK, L.: c. d., s. 68.
- 33 PRANDA, A.: Výskum spôsobu života a kultúry družstevnej dediny Sebechleby (Východiská a výsledky). Slov. Národop., 32, 1984, s. 406.
- 34 Podrobnejšie som sa tejto problematike venoval v príspevkoch Problematika tradícií a tradovania na príkladoch z agrárnej kultúry. Národop. Inf. 1984, 2, s. 58—60, a Krajina nevie kričať. Výber zo svetovej a čl. tlače XVII, 1984/22, s. 15—16.

СОЦИАЛИСТИЧЕСКАЯ КОЛЛЕКТИВИЗАЦИЯ СЕЛЬСКОГО ХОЗЯЙСТВА И ЕЕ ОТРАЖЕНИЕ В ОБРАЗЕ ЖИЗНИ СЛОВАЦКОЙ ДЕРЕВНИ

Резюме

Индустриализация Словакии вместе с социалистической коллективизацией сельского хозяйства принесла с собой нарушение приемственного развития традиционной аграрной культуры, которая до того времени развивалась по местным образцам и на основе классических механизмов передачи традиций. Изменения условий производства в значительной мере стерли и культурно региональные особенности развития словацкого сельского хозяйства и нашли свое отражение и в его социальном эквиваленте — в коллективах людей, которые начали работать в новых производственных условиях.

Из этого широкого спектра проблем в данной статье рассматриваются следующие: во-первых, ход социалистической коллективизации сельского хозяйства, во-вторых, изменения в социально-классовой структуре словацкой провинции, в-третьих, отражение в образе жизни и культуры.

В первой части статьи анализируется ход и особенности социалистической коллективизации сельского хозяйства в Словакии. Автор свое внимание сосредоточил на общие черты этого процесса, в котором наряду с очевидными успехами существовали как противоречия, так и недостатки, которые носили не только субъективный, но и объективный характер. Знание этих факторов

имеет важное значение для понимания последующих изменений в образе жизни и культуры словацкой провинции.

Вторая часть статьи посвящена рассмотрению изменений в социально-классовой структуре словацкой деревни, которые, с одной стороны, являются результатом индустриализации и коллективизации, а с другой стороны, опять же необходимым условием преобразований в образе жизни кооперативных крестьян.

Развитие социально-классовой структуры, в начальный период коллективизации, тормозили плохие материально-технические условия сельскохозяйственного производства. Это, безусловно, отразилось и в образе жизни и культуре словацкой деревни в первый период коллективизации. Только в 70-ые годы процесс изменения социально-классовой структуры приобретает необходимую динамику, начала формироваться новая общественно-профессиональная система деревни и новая иерархия ценностей, соответствующая новым условиям производства в сельском хозяйстве.

Отражение изменений в материальных условиях жизни и в социальной структуре кооперативной деревни в ее образе жизни и культуре составляет содержание третьей части данной статьи. Внима-

ние здесь сосредоточено на те стороны жизнедеятельности, которые связаны с созданием материальных ценностей в сельском хозяйстве и на некоторые изменения стиля жизни, которые связаны с этим процессом (изменения в культуре строительства и в условиях жизни кооперативных крестьян).

Заключение статьи посвящено рассмотрению значения этнографии, как научной дисциплины изучающей традиционные ценности народной культуры при проектировании дальнейших целей современного общества. Автор пришел к выводу,

который демонстрирует на ряде примеров, что открытие и познание этих традиций, которые бы были стимулированы и в новых условиях, а также в согласии с всеобщим направлением исторического развития всего общества, является современной миссией этнографии как научной дисциплины. Каждое новое поколение, если хочет достичь большего, чем существующая культура, должно собственной активностью освоить культурные ценности, которые оставили предыдущие поколения и творчески искать их новое значение для современного образа жизни общества.

DIE SOZIALISTISCHE KOLLEKTIVIERUNG DER LANDWIRTSCHAFT UND IHR REFLEX IN DER LEBENSWEISE DES SLOWAKISCHEN DORFES

Zusammenfassung

Die Industrialisierung der Slowakei bedeutete im Verein mit der sozialistischen Kollektivierung der Landwirtschaft eine Unterbrechung der Kontinuität in der Entwicklung der traditionellen Agrarkultur, die sich bis dahin nach lokalen Vorbildern und auf Grund klassischer Mechanismen der Überlieferung entwickelt hatte. Die Veränderungen in den Produktionsverhältnissen verwischten in erheblichem Maß auch die regionalen kulturellen Besonderheiten in der Entwicklung der slowakischen Landwirtschaft und spiegelten sich auch in ihrem sozialen Äquivalent ab — in den Kollektiven der Menschen, die unter neuen Produktionsbedingungen zu arbeiten begannen.

Aus diesem weiten Bereich von Problemen beachtet der Autor in seinem Beitrag folgende: I. Den Ablauf der sozialistischen Kollektivierung der Landwirtschaft, II. Die Veränderungen in der sozialen und Klassenstruktur der slowakischen Landbevölkerung, III. Den Reflex dieser Veränderungen in der Lebensweise und Kultur des Volkes.

Im ersten Teil der Studie wird der Verlauf und die Besonderheiten der sozialistischen Kollektivierung der Landwirtschaft in der Slowakei analysiert. Der Autor konzentrierte sich hauptsächlich auf die gemeinsamen Wesenszüge dieses Prozesses, in dem es neben evidenten Erfolgen auch Widersprüche und Mängel gab,

die einen subjektiven, manche aber auch einen objektiven Charakter hatten. Die Kenntnis dieser Realien ist eine grundsätzliche Voraussetzung für das Verständnis der nachfolgenden Veränderungen in der Lebensweise und Kultur der slowakischen Landbevölkerung.

Der zweite Teil des Beitrags ist den Veränderungen in der sozialen und Klassenstruktur des slowakischen Dorfes gewidmet, die einerseits eine Folge der Industrialisierung und Kollektivierung sind, andererseits eine unerläßliche Voraussetzung für die Veränderungen in der Lebensweise der genossenschaftlichen Bauern darstellen.

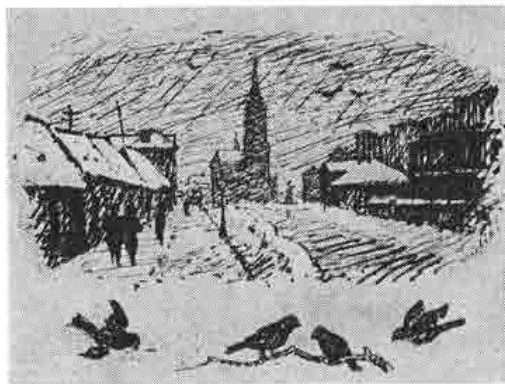
Die Entwicklung der sozialen und Klassenstruktur wurde im Anfangsstadium der Kollektivierung durch die schlechten materiell-technischen Bedingungen in der landwirtschaftlichen Produktion gehemmt. Dies spiegelte sich naturgemäß auch in der Lebensweise und Kultur des slowakischen Dorfes während der ersten Etappe der Kollektivierung ab. Erst zu Beginn der siebziger Jahre gewann der Prozeß der Veränderungen der sozialen und Klassenstruktur die notwendige Dynamik. Es begann sich ein neues gesellschaftlich-professionelles System des Dorfes zu formen und eine neue Hierarchie der Werte herauszubilden, die den neuen Produktionsbedingungen in der Landwirtschaft entsprachen.

Die Beschreibung des Reflexes der Ve-

ränderungen in den materiellen Lebensbedingungen und in der sozialen Struktur des genossenschaftlichen Dorfes auf seine Lebensweise und Kultur bildet den Inhalt des dritten Teiles der Studie. Die Aufmerksamkeit des Autors richtet sich hauptsächlich auf solche Lebensaktivitäten, die mit der Schaffung materieller Werte in der Agrarproduktion zusammenhängen sowie auf einige Veränderungen im Lebensstil, die damit verbunden sind (Veränderungen in der Baukultur und in den Lebensbedingungen der Genossenschaftsbauern).

Am Schluß seines Beitrags befaßt sich der Autor mit der Bedeutung der Ethnographie als einer wissenschaftlichen Disziplin, die die traditionellen Werte der Volkskultur untersucht, sowie mit ihrer Rolle bei der Projektion weiterer Vorhaben

der gegenwärtigen Gesellschaft. Er kommt zur Schlußfolgerung, daß die Erforschung und Aufdeckung solcher Traditionen, die auch unter den neuen Bedingungen stimulatив wirken würden und mit der allgemeinen Richtung der historischen Entwicklung der Gesellschaft in Einklang stünden, gegenwärtig die wichtigste Aufgabe der Ethnographie als einer wissenschaftlichen Disziplin darstellen. Diese seine Schlußfolgerung demonstriert der Autor auch an Beispielen. Jede neue Generation muß — wenn sie mehr erreichen will als ihr die bestehende Kultur bietet — sich durch eigene Aktivität jene Kulturwerte aneignen, die ihr die früheren Generationen hinterlassen haben, und ihre neue Bedeutung für die derzeitige Lebensweise der Gesellschaft zu entdecken suchen.

Ludovít Fulla, Kresba na vianočné pohľadnice, 1945

Slovenský národopis

Časopis Národopisného ústavu Slovenskej
akadémie vied

Ročník 33, 1985, číslo 2—3

Vychádza štyri razy do roka
Vydáva VEDA, vydavateľstvo Slovenskej
akadémie vied

Hlavná redaktorka
Čl. kor. SAV BOŽENA FILOVÁ

Výkonná redaktorka
PhDr. ZORA VANOVIČOVÁ

Typografia: *Eva Kovačevičová*

Redakčná rada: PhDr. Ján Botík, CSc.,
PhDr. Soňa Burlasová, CSc., doc. PhDr.
Václav Frolec, CSc., PhDr. Viera Gašparí-
ková, CSc., doc. PhDr. Ľmília Horváthová,
CSc., PhDr. Soňa Kovačevičová, CSc.,
PhDr. Igor Krištek, CSc., PhDr. Milan Leš-
čák, CSc., doc. PhDr. Ján Michálek, CSc.,
PhDr. Ján Mjartan, DrSc., doc. PhDr. Šte-
fan Mruškovič, CSc., PhDr. Viera Nosá-
lová, CSc., prof. Antonín Robek, DrSc.,
PhDr. Viera Urbancová, CSc.

Redakcia: 813 64 Bratislava, Klemensova 19
Vytláčili Tlačiarne Slovenského národné-
ho povstania, n. p., Martin

Registr. zn. F 7091

Jednotlivé číslo Kčs 20,—; celoročné pred-
platné Kčs 80,—

Rozširuje, objednávky a predplatné prijí-
ma PNS — ÚED, Bratislava, ale aj každá
pošta a doručovateľ. Objednávky do za-
hraničia vybavuje PNS — Ústredná expe-
dičia a dovoz tlačne, Gottwaldovo nám. 6,
884 19 Bratislava.

© VEDA, vydavateľstvo Slovenskej aka-
adémie vied, 1985

СЛОВАЦКАЯ ЭТНОГРАФИЯ

Журнал Института этнографии Словацкой Ака-
демии Наук

Год издания 33, 1985, № 2—3

Издается четыре раза в год

«ВЕДА», издательство Словацкой Академии
Наук

Редакторы Д-р Божена Филова и Д-р Зора
Вановичова

Адрес редакции: 813 64 Братислава, Клемен-
сова 19

SLOVAKISCHE VOLKSKUNDE

Zeitschrift des Ethnographischen Institutes
der Slowakischen Akademie der Wissen-
schaften

Jahrgang 33, 1985, Nr. 2—3. Erscheint vier-
mal im Jahre

Herausgegeben vom VEDA, Verlag der
Slowakischen Akademie der Wissen-
schaften

Redakteure PhDr. Božena Filová und
PhDr. Zora Vanovičová

Redaktion: 813 64 Bratislava, Klemenso-
va 19

SLOVAK ETHNOGRAPHY

Journal of the Ethnographic Institute of
the Slovak Academy of Sciences

Volume 33, 1985, No. 2—3

Published quarterly by VEDA, the Pub-
lishing House of the Slovak Academy of
Sciences

Managing Editors PhDr. Božena Filová
and PhDr. Zora Vanovičová

Editor: 813 64 Bratislava, Klemensova 19

L'ETHNOGRAPHIE SLOVAQUE

Revue de l'Institut d'Ethnographie de
l'Académie slovaque des sciences

Année 33, 1985, No. 2—3

Parait quatre fois par an, Editions de VE-
DA, maison d'édition de l'Académie slova-
que des sciences

Rédacteurs: PhDr. Božena Filová et
PhDr. Zora Vanovičová

Rédaction: 813 64 Bratislava, Klemensova
19

Distributed in the socialist countries by
SLOVART Ltd., Leningradská 11, Brati-
slava, Czechoslovakia, Distributed in West
Germany and West Berlin by KUBON
UND SAGNER, D-8000 München 34, Post-
fach 68, Bundesrepublik Deutschland. For
all other countries, distribution rights are
held by JOHN BENJAMINS, B. V., Peri-
odical Trade, Amsteldijk 44, 1007 HA Am-
sterdam HOLLAND

49616

